

4.1-6-03

4.2-01

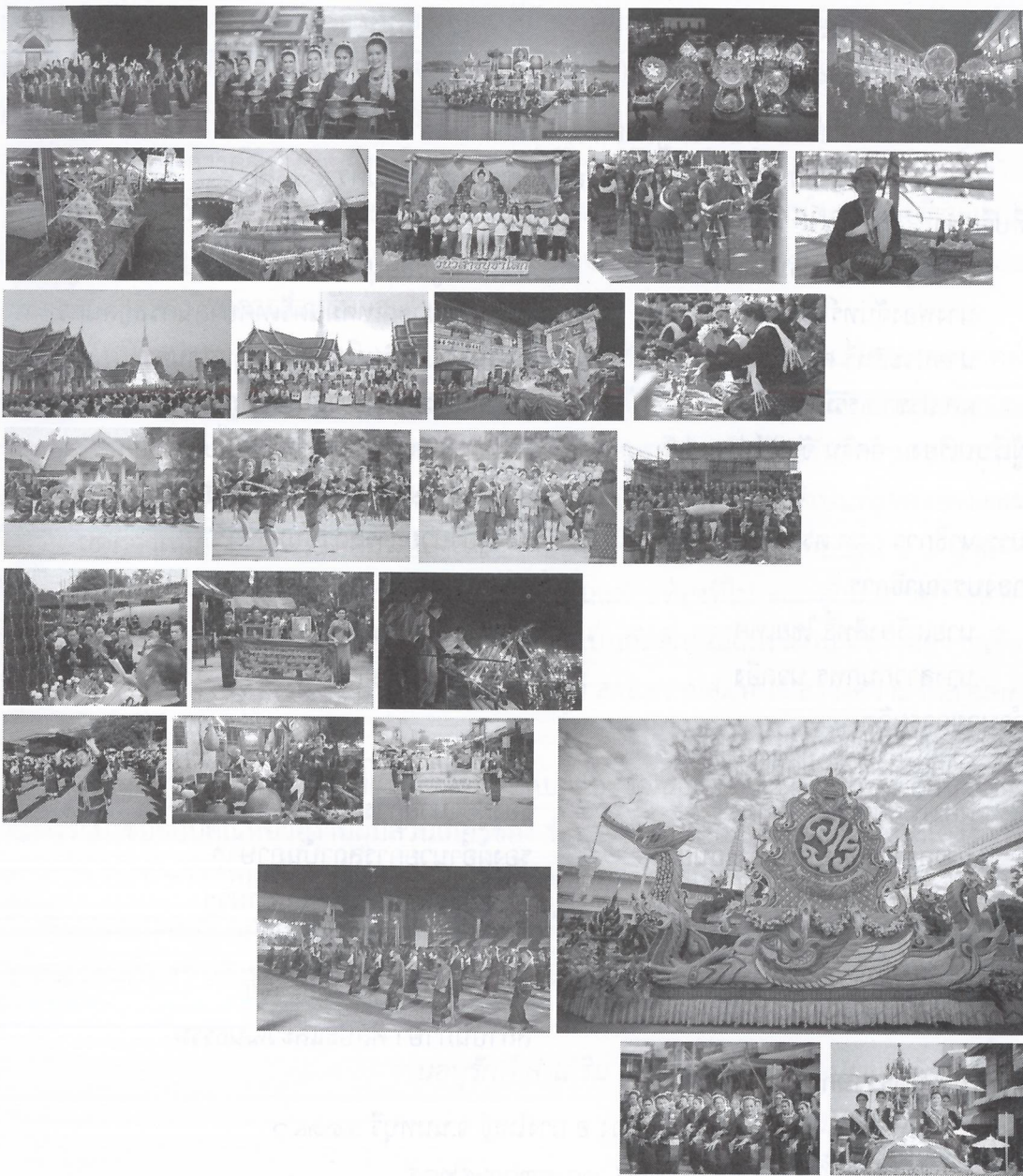

งานเทศกาลและประเพณีท้องถิ่น ๑๘ อำเภอ จังหวัดสกลนคร

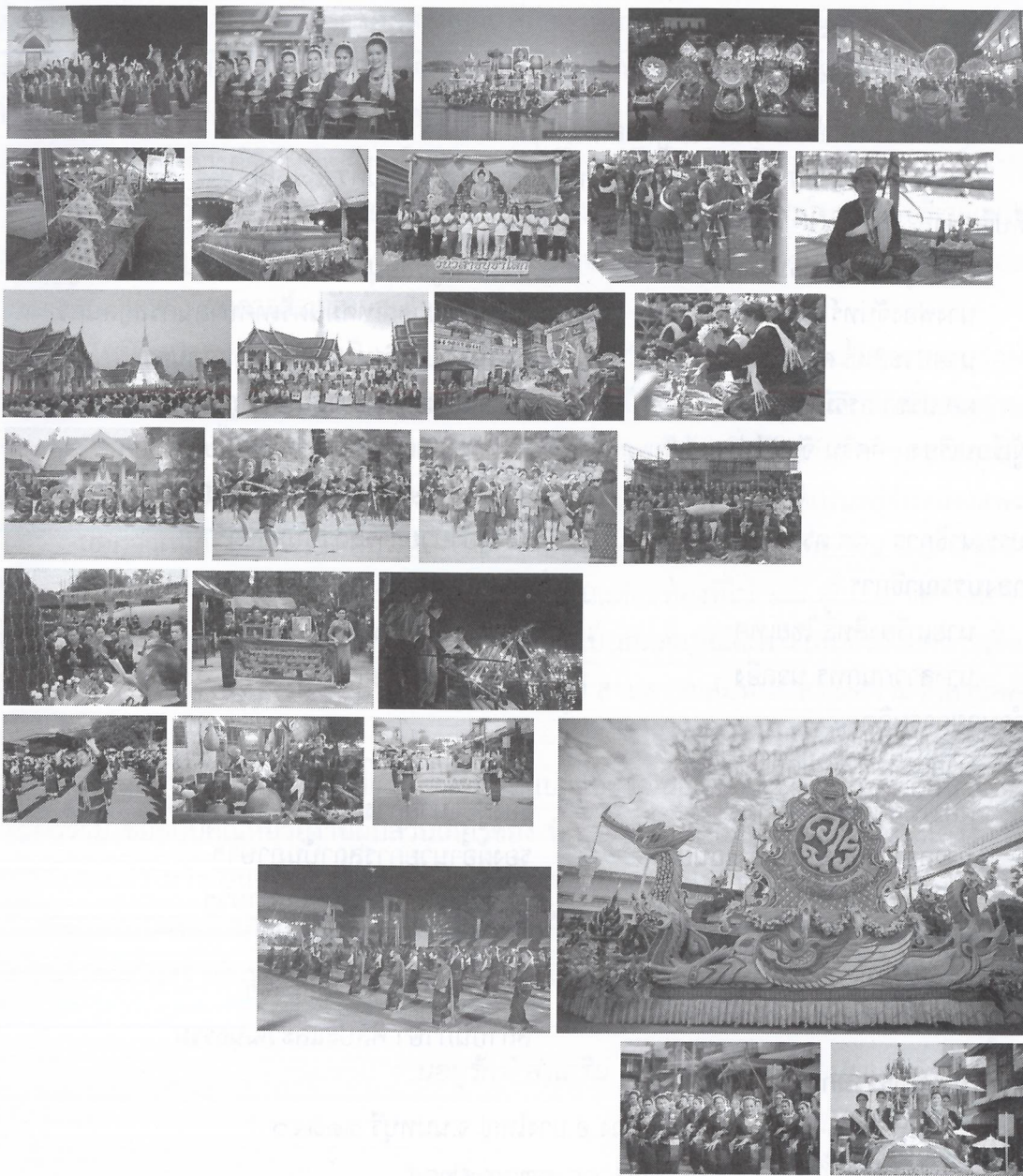
งานอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

งานเทศกาลและประเพณีท้องถิ่น ๑๘ อำเภอ จังหวัดสกลนคร

งานอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

งานเทศกาลและประเพณีท้องถิ่น ๑๘ อำเภอ จังหวัดสกลนคร

งานอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

๒ ธี งานเทศกาลและประเพณีท้องถิ่น ๑๘ อำเภอ จังหวัดสกลนคร

**งานเทศกาลและประเพณีท้องถิ่น ๑๘ อำเภอ
จังหวัดสกลนคร**

ISBN : 978-974-445-656-4

ปีที่พิมพ์ : พ.ศ. ๒๕๖๓

จำนวนที่พิมพ์ : ๓๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

๖๘ ถนนนิตโย อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ๔๗๐๐๐

ที่ปรึกษา :

พระครูปลัดศรีธรรมวัฒน์

นางฟองจันทร์ อรุณกมล

นายประสิทธิ์ คณะรัมย์

ผศ.ปรีชา ธรรมวินทร

ผู้เรียบเรียง : อัครวิณ จันทร์ส่อง

บรรณาธิการ : ผศ.ดร.พุฒจักร สิทธิ

กองบรรณาธิการ :

นายเกรียงสิทธิ์ ไชยเทศ

นางสาวกนกพร นวลอึ้ง

อำนวยการผลิต :

นายสุรสิทธิ์ อัยปัตตมาวงศ์

ผศ.ดร.สถิตย์ ภาคมฤค

นางสาววิชญานกาญจณ์ ขอนยาง

นางนงเยาว์ จารณะ

พิสูจน์อักษร :

นางสาวจินตนา ลินโพธิ์ศาล

พิมพ์ที่ : นิตินิคมการพิมพ์

๗๖/๒๕๑-๓ หมู่ ๑๕ ต.บางม่วง อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี ๑๑๑๔๐

โทรศัพท์. ๐-๒๔๐๓-๔๕๖๗-๘, ๐๘-๑๓๐๙-๕๒๑๕

Email : niti2512@hotmail.com, niti2512@gmail.com

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ประธานศูนย์อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านห้วยภูพาน

ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีเทศบาลนครสกลนคร

ที่ปรึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

หัวหน้างานอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ฯ

สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม

รองผู้อำนวยการสถาบันภาษาฯ

นักวิชาการศึกษา ปฏิบัติการ

นักวิชาการศึกษา

ผู้อำนวยการสถาบันภาษาฯ

รองผู้อำนวยการสถาบันภาษาฯ

รองผู้อำนวยการสถาบันภาษาฯ

หัวหน้าสำนักงานสถาบันภาษาฯ

หัวหน้างานวิชาการและวิจัย

สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม

คำนำ

“การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” เป็นพันธกิจอย่างหนึ่งของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่มีสถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม ทำหน้าที่รับผิดชอบในการขับเคลื่อนตามพันธกิจ โดยสถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานคือ “เป็นสถาบันแห่งการพัฒนาองค์ความรู้ เชิดชูภูมิปัญญา พัฒนาท้องถิ่น อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม” การดำเนินงานจึงอยู่ในลักษณะที่เน้นการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งในเขตจังหวัดสกลนครตลอดพื้นที่วัฒนธรรมในอาณานิคมแห่งสกลนคร เพื่อสร้างฐานข้อมูลองค์ความรู้ที่สามารถเผยแพร่ และรองรับการให้บริการสืบค้น และต่อยอดข้อมูลทางวิชาการสำหรับผู้สนใจ

ในปีงบประมาณประจำปี ๒๕๖๓ สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยงานอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ได้กำหนดจัดโครงการ “อนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น” ขึ้น เพื่ออนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร และส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีงาม รวมไปถึงเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนครให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ยังให้มีการจัดพิมพ์หนังสือ “งานเทศกาลและประเพณีท้องถิ่น ๑๘ อำเภอ จังหวัดสกลนคร” ว่าด้วย เทศกาลประเพณี ที่จัดขึ้นในแต่ละท้องที่ใน ๑๘ อำเภอ ของจังหวัดสกลนคร ซึ่งเทศกาลประเพณี ในบางพื้นที่ แสดงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งด้านความเชื่อ ความศรัทธา เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความสามัคคี สานความสัมพันธ์ สร้างความรักสามัคคี ที่มีมาช้านานในชุมชนและสังคม

งานอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม ขอขอบคุณหน่วยงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่กรุณาให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการ ด้วยดีเสมอมา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้ จะอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเทศกาลประเพณี และการแสดงศิลปวัฒนธรรม ในจังหวัดสกลนคร สำหรับผู้สนใจ อีกทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมสร้างสิ่งที่ทำให้เกิดสำนึกรักท้องถิ่นและประเทศชาติอย่างมั่นคงสืบไป.

งานอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สารบัญ

งานเทศกาลและประเพณีท้องถิ่น ๑๘ อำเภอ จังหวัดสกลนคร

คำนำ

บทนำ

สังเขปพัฒนาการทางประวัติศาสตร์จังหวัดสกลนคร
ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของจังหวัดสกลนคร
ลักษณะของงานเทศกาลประเพณีท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร

งานเทศกาลและประเพณีท้องถิ่น ๑๘ อำเภอ จังหวัดสกลนคร

๑. อำเภอเมืองสกลนคร

งานเทศกาลนมัสการองค์พระธาตุเชิงชุมและหลวงพ่อดำ
งานเทศกาลประเพณีออกพรรษาแห่งปราสาทผึ้ง
งานเทศกาลวันวิสาขบูชา
งานเทศกาลแห่ดาวคริสต์มาส

๒. อำเภอกุดบาก

งานประเพณีรวมน้ำใจไทกะเลิง

๓. อำเภอกุสุมาลย์

งานประเพณีไ้รำลึก

๔. อำเภอคำตากล้า

งานประเพณีชนเผ่ารวมใจไทคำตากล้า และงานเทศกาลของดีผลไม้ปลอดภัย

๕. อำเภอโคกศรีสุพรรณ

งานประเพณีบุญเดือนสาม ตักบาตรข้าวจี๊ ของดีโคกศรีสุพรรณ
งานประเพณีสงกรานต์ผู้ไทห้วยทับ

๖. อำเภอเจริญศิลป์

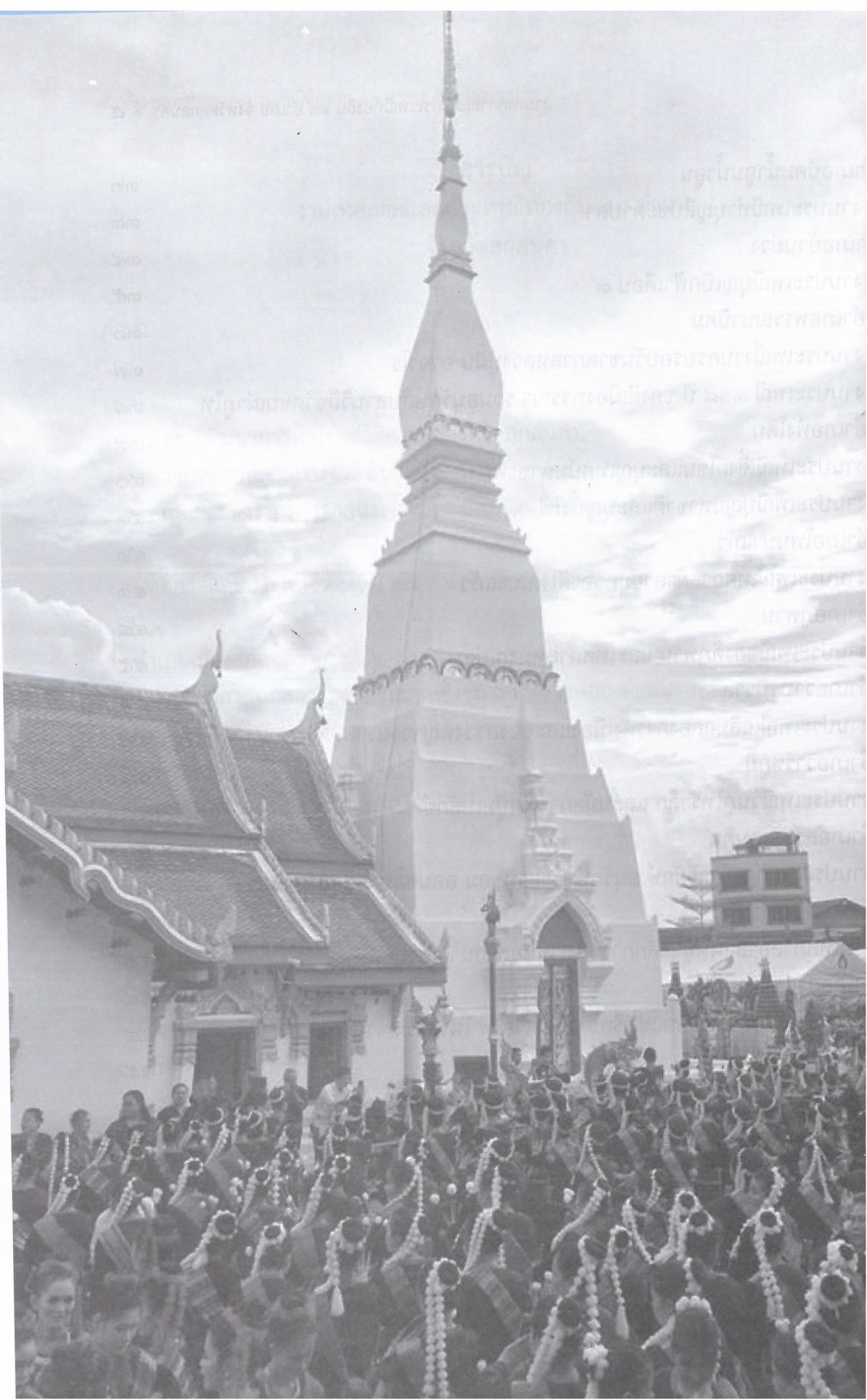
งานประเพณีนมัสการหลวงพ่อดำ

๗. อำเภอเต่างอย

งานประเพณีไหลเรือไฟบก

๘. อำเภอนิคมน้ำอูนน้ำอูน	๓๒
งานประเพณีทำบุญสืบชะตาปลา	๓๓
๙. อำเภอบ้านม่วง	๓๔
งานประเพณีบุญเบิกฟ้าเดือน ๓	๓๕
๑๐. อำเภอพรรณานิคม	๓๖
งานประเพณีงานครบรอบวันชาติกาลหลวงปู่ฝั้น อาจาโร	๓๗
งานประเพณี ๑๑๘ ปี ของดีเมืองพรรณา ร่วมอนุรักษ์สืบสานวิถีชีวิตชนเผ่าภูไท	๓๘
๑๑. อำเภอพังโคน	๓๙
งานประเพณีแข่งฝีพายและบุญเทศน์มหาชาติ	๔๐
งานประเพณีบุญมหาชาติและบุญบั้งไฟ	๔๑
๑๒. อำเภอโพนนาแก้ว	๔๒
งานประเพณีเทศกาลผ้าลายมุกของดีโพนนาแก้ว	๔๓
๑๓. อำเภอภูพาน	๔๔
งานประเพณีของดีภูพาน และเทศกาลหมากเม่า	๔๕
๑๔. อำเภอวารินวิาส	๔๖
งานประเพณีเฉลิมฉลองการตั้งเมืองและบวงสรวงพญาวาร	๔๗
๑๕. อำเภอวาริชภูมิ	๔๘
งานประเพณีวันภูไทรำลึก และนมัสการเจ้าปู่หมื่นเสกข์	๔๙
๑๖. อำเภอสว่างแดนดิน	๕๐
งานประเพณีบุญข้าวจี้ยักซ์ อนุรักษ์ปราสาทขอม ออนซอนผ้าย้อมคราม	๕๑
๑๗. อำเภอส่องดาว	๕๒
งานเทศกาลอาสาฬหบูชาสักการะสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล	๕๒
๑๘. อำเภออากาศอำนวย	๕๔
งานประเพณีบุญเดือนสิบแข่งเรือยาวไหลเรือไฟ ไหว้พระแก้วคู่บ้าน	๕๔
งานประเพณีวันไทโย้ย	๕๕
บรรณานุกรม	๕๖

บทนำ

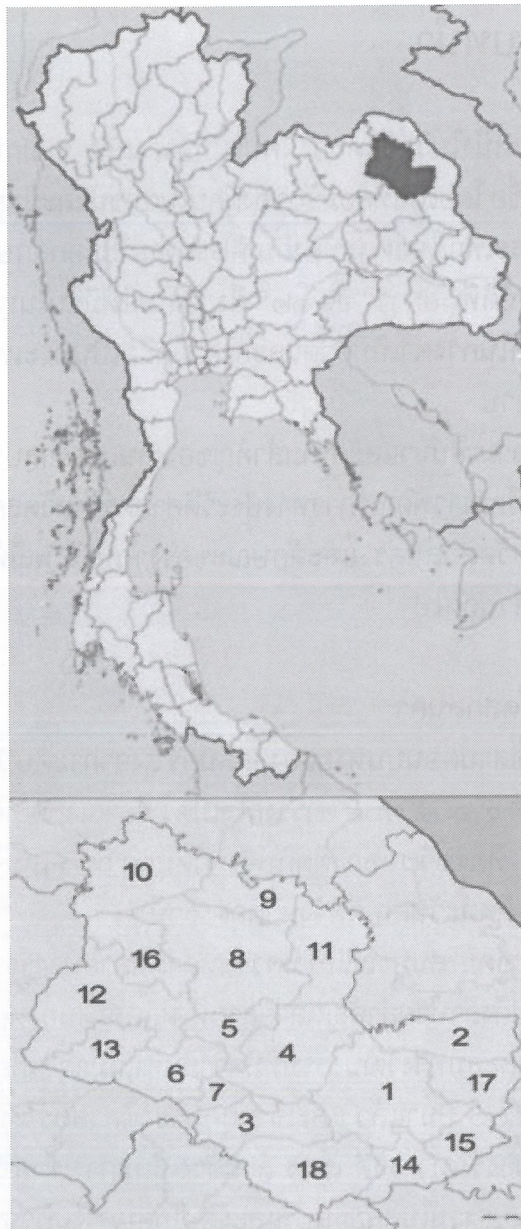
เทศกาลประเพณีท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ มักมีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา และความเชื่อ โดยเป็นที่ยอมรับของผู้คนในชุมชนและมีอยู่ตลอดทั้งปี สกลนครเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีเทศกาลประเพณีในแต่ละท้องถิ่น ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะประเพณีนิยมที่ดำเนินไปตามแนวปฏิบัติที่เรียกว่า “ฮีต ๑๒” ซึ่งกำหนดให้มีขึ้นในทุกเดือนของห้วงปีตามจันทรคติ เพื่อให้เกิดสิริมงคลในการดำเนินชีวิตและยังคงยึดถือเป็นประเพณีที่ได้รับการปฏิบัติสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

ทั้งนี้ เพื่อผู้อ่านเกิดความเข้าใจในความเป็นมาและความสำคัญของงานเทศกาลประเพณีจังหวัดสกลนคร ผู้เรียบเรียง จึงใคร่แนะนำเรื่องราวพัฒนาการทางประวัติศาสตร์จังหวัดสกลนคร และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของจังหวัดสกลนคร และลักษณะของงานประเพณีท้องถิ่นสกลนครโดยสังเขป ก่อนนำเข้าสู่เนื้อหาในส่วนถัดไป

สังเขปพัฒนาการทางประวัติศาสตร์จังหวัดสกลนคร

จังหวัดสกลนคร ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคอีสานตอนบนหรือแอ่งสกลนคร สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ ๑๓๒ เมตร เนื้อที่ทั้งหมด ๙,๖๐๕.๗๖๔ ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตทิศเหนือติดกับจังหวัดบึงกาฬและจังหวัดหนองคาย ทิศตะวันออก ติดกับจังหวัดมุกดาหารและจังหวัดนครพนม ทิศใต้ ติดกับจังหวัดกาฬสินธุ์และทิศตะวันตก ติดจังหวัดอุดรธานี

จังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่ที่มีความอุดม สมบูรณ์และมีความหลากหลายทางธรรมชาติ อาทิ เทือกเขาภูพาน และป่าดงต่าง ๆ รวมไปถึงลำห้วยสำคัญหลายสายที่ไหลลงสู่หนองหาร ด้วยความเหมาะสมนี้ทำให้เมืองสกลนครเป็นเขตสะสมทางวัฒนธรรมที่มีความเก่าแก่มากมายตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ เมื่อประมาณ ๓,๐๐๐ – ๑,๕๐๐ ปีมาแล้ว และเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๔ เป็นต้นมา ในสมัยวัฒนธรรมทวารวดี เขมร ล้านช้าง และการเข้าสู่อิทธิพลทางการเมืองการปกครอง และการรับเอาวัฒนธรรมในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน ชื่อบ้านนามเมืองสกลนคร มีที่มาจากคำว่า “เซียงซุม” โดยเป็นชุมชนขนาดเล็กในอิทธิพลวัฒนธรรมล้านช้างในพุทธศตวรรษที่ ๒๒ – ๒๔

ที่ตั้ง 18 อำเภอ ในจังหวัดสกลนคร

1. อำเภอเมืองสกลนคร
2. อำเภอกุสุมาลย์
3. อำเภอกุดบาก
4. อำเภอพรรณานิคม
5. อำเภอพังโคน
6. อำเภอวาริชภูมิ
7. อำเภอนิคมน้ำอูน
8. อำเภอวานรนิวาส
9. อำเภอคำตากกล้า
10. อำเภอบ้านม่วง
11. อำเภออากาศอำนวย
12. อำเภอสว่างแดนดิน
13. อำเภอส่องดาว
14. อำเภอเต่างอย
15. อำเภอโคกศรีสุพรรณ
16. อำเภอเจริญศิลป์
17. อำเภอโพนนาแก้ว
18. อำเภอภูพาน

ครั้งต่อมาปรากฏหลักฐานว่า เมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๘๑ ราชสำนักกรุงเทพฯ ยก “เชียงชุมหรือหนองหานเชียงชุม” ขึ้นเป็น “เมืองสกลนคร” และจังหวัดสกลนครตามลำดับ แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๘ อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองสกลนคร สว่างแดนดิน พรรณานิคม วานรนิวาส อากาศอำนวย กุสุมาลย์ พังโคน วาริชภูมิ กุดบาก บ้านม่วง ส่องดาว นิคมน้ำอูน คำตากกล้า เต่างอย โคกศรีสุพรรณ เจริญศิลป์ โพนนาแก้ว และภูพาน (พจนานุกรมประวัติศาสตร์, ๒๕๖๓)

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ของจังหวัดสกลนคร

สกลนครประกอบด้วยผู้คนที่มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน จำนวน ๖ กลุ่มชาติพันธุ์หลัก ประกอบด้วย

“ลาว” มีถิ่นฐานเดิมในพื้นที่สกลนคร เป็นกลุ่มคนที่อยู่อาศัยสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัย วัฒนธรรมล้านช้าง บางกลุ่มอพยพจากจังหวัด อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และศรีสะเกษ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๔๐ - ๒๔๙๐ ตั้งถิ่นฐานอาศัยในบริเวณพื้นที่ต่าง ๆ อาทิ อำเภอเมืองสกลนคร สว่างแดนดิน พังโคน เจริญศิลป์ เป็นต้น

“ไส้” มีถิ่นฐานเดิมในพื้นที่ตอนกลางของลาว แถบเมืองคำเกิด เมืองมะหาไซ เมืองยมราช แขวงคำม่วน ประเทศลาว เข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยในบริเวณพื้นที่อำเภอกุสุมาลย์ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๓๗๘ - ๒๓๘๐ นอกจากนี้มีกลุ่มที่เรียกตนเองว่า “ไส้ทะวัง” ตั้งถิ่นฐานอาศัยเป็นกลุ่มเล็กอยู่ในบริเวณพื้นที่อำเภอส่องดาว

“ภูไท” มีถิ่นฐานเดิมในพื้นที่ตอนกลางของลาวบริเวณชายแดนลาว - เวียดนาม เข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยในบริเวณพื้นที่ต่าง ๆ อาทิ อำเภอเมืองสกลนคร พรรณานิคม พังโคน วาริชภูมิ เป็นต้น ในช่วงปี พ.ศ. ๒๓๗๘ - ๒๓๘๐ บางกลุ่ม เรียกตนเองว่า “กะตาก” ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในแถบอำเภอเมือง สกลนคร โคกศรีสุพรรณ โพนนาแก้ว และเต่างอย